Nr 2180

av herr Hermansson m. fl.
med anledning av skrivelse (förslag 1975: 18) från talmanskonferensen med överlämnande av riksdagens JO-utrednings betänkande JO-ämbetet — uppgifter och organisation (SOU 1975: 23).

I hävdandet av de demokratiska fri- och rättigheternas innehåll ingår bl. a. två moment: dels möjligheten till en rimlig insyn och kontroll från folkets sida i den offentliga administrationen, dels den lagstiftande församlingens kontroll över den administrativa apparatens beslutstillämpning. Där den folkliga insynen försvagas, eller där byråkratin tenderar att göra sig självständig från lagstiftarna, uppstår också en allvarlig urholkning av de demokratiska fri- och rättigheterna.

Dessa självklara teser förtjänar att understrykas så mycket mer som samhällsutvecklingen lett till en stark ökning i den offentliga administrationens omfång och uppgifter, liksom också i den mängd beslut, som där handhas. Olika statsvetare har från skilda utgångspunkter påtalat det problem som uppstår, då antalet administrativa beslut starkt ökar i förhållande till representativa organs beslut och då avståndet lagstiftare—tillämpare tenderar att öka.

Obestridligen föreligger för Sveriges vidkommande ett problem av nämnda slag. Den offentliga administrationens uppgifter har ökat mycket starkt. Inte minst har — till följd av den speciella svenska traditionen — antalet uppgifter på den kommunala nivån ökat. Likaså finns en klar tendens till att avståndet riksdag—administration ökar. Det blir i praktiken ytterst svårt att med den växande administrationen och den växande mängden beslut garantera riksdagen överblick och kontroll över hur dess beslut tillämpas i praxis.

Det nu anförda problemet accentueras av dels att riksdagen själv saknar organ för kontinuerlig och systematisk uppföljning och återinformation gentemot förvaltningen, dels att sådana uppföljningar endast i begränsad omfattning företas av regeringen. Till bilden hör också att Sverige saknar det system för överprövning i civildomstol av förvaltningsbeslut, som finns i vissa andra länder. Administrativa beslutsprocesser är ju vida mer interna och svåråtkomliga till sin natur än öppna domstolsprocesser.

I gengäld har Sverige åtnjutit ett visst rykte för sitt speciella granskningsorgan, JO-ämbetet. Med allt erkännande av JO-ämbetets ställning och stora betydelse måste dock konstateras att ämbetets befogenheter

och konstruktion är klart otillräckliga i ljuset av de ovan påtalade konstitutionella problemen. En utbyggnad och utveckling av ämbetets konstitutionella roll vore därför värd att överväga.

Den framlagda JO-utredningen har emellertid inte behandlat dessa behov av uppföljning från lagstiftaren och ökad insyn från allmänheten. Den har i stället utgått från målsättningen att komma till rätta med JO-ämbetets stora arbetsbörda. Mot bakgrund av vad som här nämnts är det i hög grad diskutabelt att införa restriktioner för allmänheten att vända sig dit. Att allmänhetens benägenhet att vända sig till JO beror på administrationens ökade roll och en större benägenhet att ifrågasätta dess handlande synes klart. Detta är varken förvånande eller negativt. Tvärtom betonar det vikten av en effektiv kontrollinstans. Det kan därför inte utgöra motiv för att t. ex. begränsa klagorätten. I den mån också klagomål av okynneskaraktär eller klagomål beroende på ogrundad kverulans kan öka, bör detta inte motverkas genom begränsningar av allmän natur i klagorätten. Det torde vara tillräckligt att JO redan med gällande bestämmelser har möjlighet att avvisa klagomål som är uppenbart orimliga eller absurda.

Klagorätten för icke direkt berörda bör behållas oinskränkt. Den är en viktig del av den allmänna insynen. Den är en kanal för att få principiellt viktiga frågor under granskning. Den är också en garanti för att oriktiga beslut ej får passera i tysthet enbart på grund av den drabbades bristande kunskap, rädsla eller obenägenhet att klaga.

En breddning av JO-ämbetets roll bör alltså enligt vår mening övervägas. JO-ämbetet bör förstärkas, så att det på sikt kan bli den mer kontinuerligt verkande och systematiskt arbetande uppföljningsinstans som den lagstiftande församlingen nu och i framtiden behöver. Detta innebär en mer kvalificerad form av JO:s inspektionsverksamhet. Sålunda bör JO-ämbetet t. ex. med vissa års mellanrum kunna företa systematiska studier av tillämpning och praxis i skilda delar av administrationen, för att på så sätt garantera att lagstiftarens verkliga avsikter faktiskt blir genomförda ute på fältet och att däremot stridande tolkningar avvärjs. Frågan är icke i första hand funktionell utan politisk och konstitutionell och bör bli föremål för särskild utredning.

Mot bakgrund av det anförda hemställer undertecknade

att riksdagen uttalar att inskränkning i allmänhetens klagorätt till JO på grund av att klaganden ej är direkt berörd av händelsen ej bör förekomma, samt

att riksdagen bemyndigar talmanskonferensen att tillsätta en särskild utredning med uppdrag att avge förslag om hur JO-

ämbetet skall kunna utbyggas till ett mer aktivt och systematiskt arbetande uppföljnings- och kontrollorgan åt den lagstiftande församlingen.

Stockholm den 28 maj 1975

C.-H. HERMANSSON (vpk)

EIVOR MARKLUND (vpk)

NILS BERNDTSON (vpk)

LARS WERNER (vpk)
i Tyresö

JÖRN SVENSSON (vpk)
i Malmö

GUSTAV LORENTZON (vpk)

KUNGL. BOKTR. STOCKHOLM 1975